

Școala Creștină "Filadelfia" - Cl. I-XII

Str. Narciselor, nr. 5E - Suceava Tel/fax: 0230-531205
www.filadelfia.ro office@filadelfia.ro O.P. 6 C.P. 50

Cod fiscal: 14687487 Cont: 251105182340021165015 Banca: Banc Post - Suceava

PSIHOLOGIE

clasa a X-a

Semestrul al II-lea

Frecvență Redusă

prof. Marici Marius

PERSONALITATE

Definiția și caracteristicile personalității

Persoana înseamnă individul uman concret. Personalitatea însă, este o construcție teoretică elaborată de psihologie, în scopul înțelegerii și explicării modalităților de ființare și funcționare ce caracterizează organismul psihofiziologic pe care îl numim persoana umană.

Psihanaliza a fost dezvoltată de **Sigmund Freud** (1856 - 1939), ca o modalitate de a explora conținutul și mecanismele vieții mentale umane. Pregătirea sa l-a făcut să aprecieze importanța factorilor biologici (natura) și a experienței sociale (educația) pentru dezvoltarea și menținerea personalității umane.

Freud credea că există necesități umane universale care ajută la ghidarea și modelarea comportamentului uman. Unul este *eros* "instinctul vieții", nevoia oamenilor de a stabili legături între ei și altul este *thanatos* "instinctul morții", baza înclinației agresive.

În opinia lui Freud, personalitatea este compusă din trei elemente: id-ul (sinele), supraeul (superego) și eul (ego).

Id-ul constituie impusurile noastre biologice, universale care cer satisfacere imediată.

Supraeul este conștiința, id-ul reprezentat în personalitate.

Eul este partea persoanei care este în contact cu realitatea.

Personalitatea e văzută sub aspect dinamic, adică mișcarea "energiei psihice", a libido-ului între cele trei instanțe psihice.

Personalitatea umană se dezvoltă printr-o serie de stadii succesive, universale cu substrat biologic și legate de vârsta pe care Freud le-a numit "stadiile dezvoltării psiho-sexuale".

Primul stadiu este stadiul oral (1 an) în care sugarul caută plăcere prin acte orale (suptul, mușcatul).

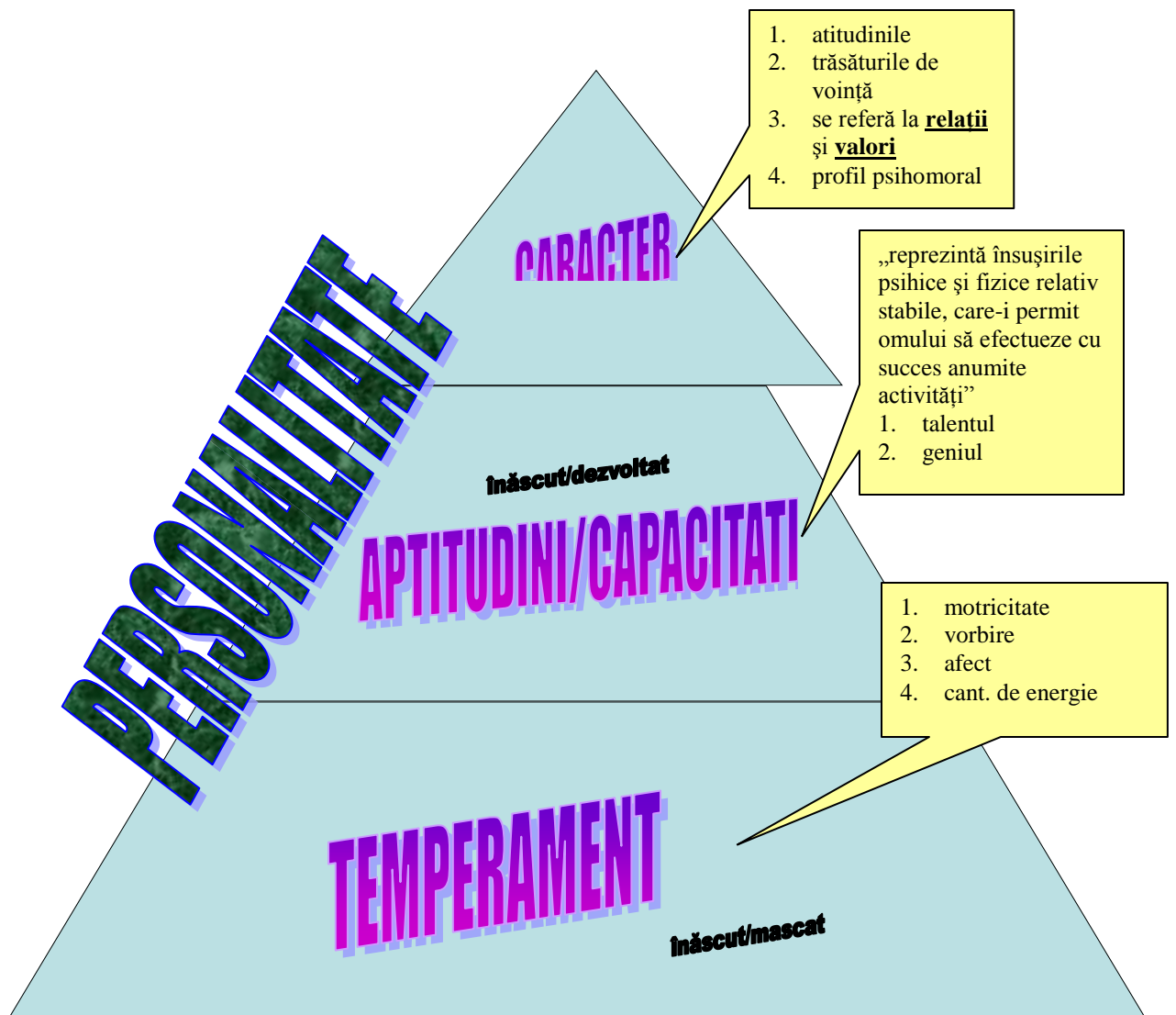
Al doilea stadiu este stadiul anal (2 ani) când apare controlul intestinelor și al vezicii urinare.

Al treilea stadiu este stadiul falic (3-5 ani) este perioada conștientizării sexuale inițiale, sau altfel spus conflictul Oedipal.

Al patrulea stadiu este stadiul latenției (5 ani–pubertate) în care este important dezvoltarea fizică și deprinderile intelectuale.

Al cincilea stadiu este stadiul genital când apare sexualitatea matură.

Freud mai pune accent pe sursele inconștiente și emoționale ale dezvoltării copilului care contribuie la stabilirea timpurie a aspectelor funcționale ale personalității, aspectelor afective ale socializării.

1. TEMPERAMENTUL

Definiție

Temperamentul se referă la *dimensiunea energico-dinamică a personalității* și se exprimă în particularități ale activității intelectuale și a afectivității, cât și în comportamentul exterior: limbaj și motricitate, în conduită.

Temperamentul, ca subsistem al personalității, se referă la o serie de particularități și trăsături înnăscute care sunt importante în procesul devenirii socio-morale a ființei umane.

Trăsăturile temperamentale sunt foarte ușor de observat și identificat și în opinia majorității specialiștilor în domeniu sunt legate de aspectele biologice ale persoanei respective, în special de sistemul nervos și cel endocrin.

Psihologul roman Nicolae Mărgineanu a considerat că *temperamentul caracterizează forma manifestărilor noastre* și, de aceea, l-a definit drept *aspectul formal al afectivității și reactivității motorii specifice unei persoane*.

Tipologia lui Hipocrate

Prima încercare de identificare și explicare a tipurilor temperamentale o datorăm medicilor Antichității, **Hipocrate** (400 î.e.n.) și **Galenus** (150 e.n.).

Colericul este energic, neliniștit, impetuos, irascibil, uneori impulsiv și își risipește energia. El este inegal în manifestări. Stările afective se succed cu rapiditate. Oscilează între entuziasm și decepție, care tendință de exagerare în tot ceea ce face. Este o persoană foarte expresivă, ușor „de citit”, gândurile și emoțiile i se succed cu repeziciune. Are tendința de dominare în grup și se dăruiește cu pasiune unei idei sau cauze.

Sangvinicul se caracterizează prin ritmicitate și echilibru. Este vioi, vesel, optimist și se adaptează cu ușurință la orice situație. Fire activă, schimbă activitățile foarte des deoarece simte permanent nevoia de ceva nou. Trăirile afective sunt intense, dar sentimentele sunt superficiale și instabile. Trece cu ușurință peste eșecuri sau decepții sentimentale și stabilește ușor contacte cu alte persoane.

Flegmaticul este liniștit, calm, imperturbabil, cugetat în tot ceea ce face, pare a dispune de o răbdare fără margini. Are o putere de muncă deosebită poate obține performanțe deosebite mai ales în muncile de lungă durată și este foarte tenace, meticolos în tot ceea ce face. Fire închisă, greu adaptabilă, puțin comunicativă, preferă activitățile individuale.

Melancolicul este la fel de lent și inexpresiv ca flegmaticul, dar îi lipsește forța și vigoarea acestuia, emotiv și sensibil, are o viață interioară agitată datorită unor exagerate exigențe față de sine și a unei neîncrederi în forțele proprii. Este puțin rezistent la eforturi îndelungate. Puțin comunicativ, închis în sine, melancolicul are dificultăți de adaptare socială. Debitul verbal este scăzut, gesticulația redusă.

Tipologia lui Pavlov

Explicarea diferențelor temperamentale ține, în concepția filozofului rus **Ivan Petrovici Pavlov**, de *caracteristicile sistemului nervos central și de raporturile dintre ele*:

❖ **Forta sau energia** este capacitatea de lucru a sistemului nervos și se exprimă prin rezistența mai mare sau mai mică la excitanți puternici sau la eventualele situații conflictuale. Din acest punct de vedere se poate vorbi despre sistem nervos **puternic** și sistem nervos **slab**;

❖ **Mobilitatea** desemnează ușurința cu care se trece de la excitație la inhibiție și invers, în funcție de solicitările externe. Dacă trecerea se realizează rapid, sistemul nervos este **mobil**, iar dacă trecerea este greoaie se poate vorbi despre sistem nervos **inert**;

❖ **Echilibrul** sistemului nervos se referă la repartitia forței celor două procese (excitația și inhibiția). Dacă ele au forțe aproximativ egale, se poate vorbi despre sistem nervos **echilibrat**. Există și un sistem nervos **neechilibrat** la care predominantă este excitația.

Tipologia lui Jung și Eysenck

Psihiatrul elvețian **Carl Jung** a constatat, pe baza unei impresionante experiențe clinice, că, în afara unor diferențe individuale, între oameni există și deosebiri tipice. Unii oameni sunt orientați predominant spre lumea externă și intra în categoria *extravertiților*, în timp ce alții sunt orientați predominant spre lumea interioară și aparțin categoriei *introvertiților*.

Extravertiții sunt firi deschise, sociabili, comunicativi, optimiști, senini, binevoitori, se înțeleg sau se ceartă cu cei din jur, dar rămân în relații cu ei. **Introvertiții** sunt firi închise, greu de pătruns, timizi, puțini comunicativi, înclinați spre reverie și greu adaptabili.

Psihologul englez **Hans Eysenck** reia această distincție a lui Jung, amplificând cazuistica probatorie, dar adaugă o nouă dimensiune numită *grad de nevrozism*. Această exprimă stabilitatea sau instabilitatea emoțională a subiectului. Eysenck a reprezentat cele două dimensiuni pe două axe perpendiculare, obținând tipurile *extravertit – stabil, extravertit – instabil, introvertit – stabil și introvertit – instabil*, pe care le-a asociat cu cele patru temperamente clasice.

CRACTERUL

Definiii ale caracterului. Atitudinea.

Caracterul vizează suprastructura morală a personalității, calitatea de ființă socială a omului. În opinia lui Allport de câte ori vorbim despre caracter emitem o judecată de valoare și implicăm un standard moral.

Etimologic, termenul de *caracter* provine din greaca veche și înseamnă *tipar, pecete* și cu referire la om, *sisteme de trăsături, stil de viață*. Caracterul de fapt înseamnă o structură profundă a personalității, care se manifestă prin comportament, care pot fi ușor de prevăzut.

Pentru a cunoaște caracterul cuiva trebuie să încercăm să răspundem la întrebarea fundamentală „De ce”, să ne întrebăm în legătură cu motivele, și valorile ce fundamentează comportamentul cuiva.

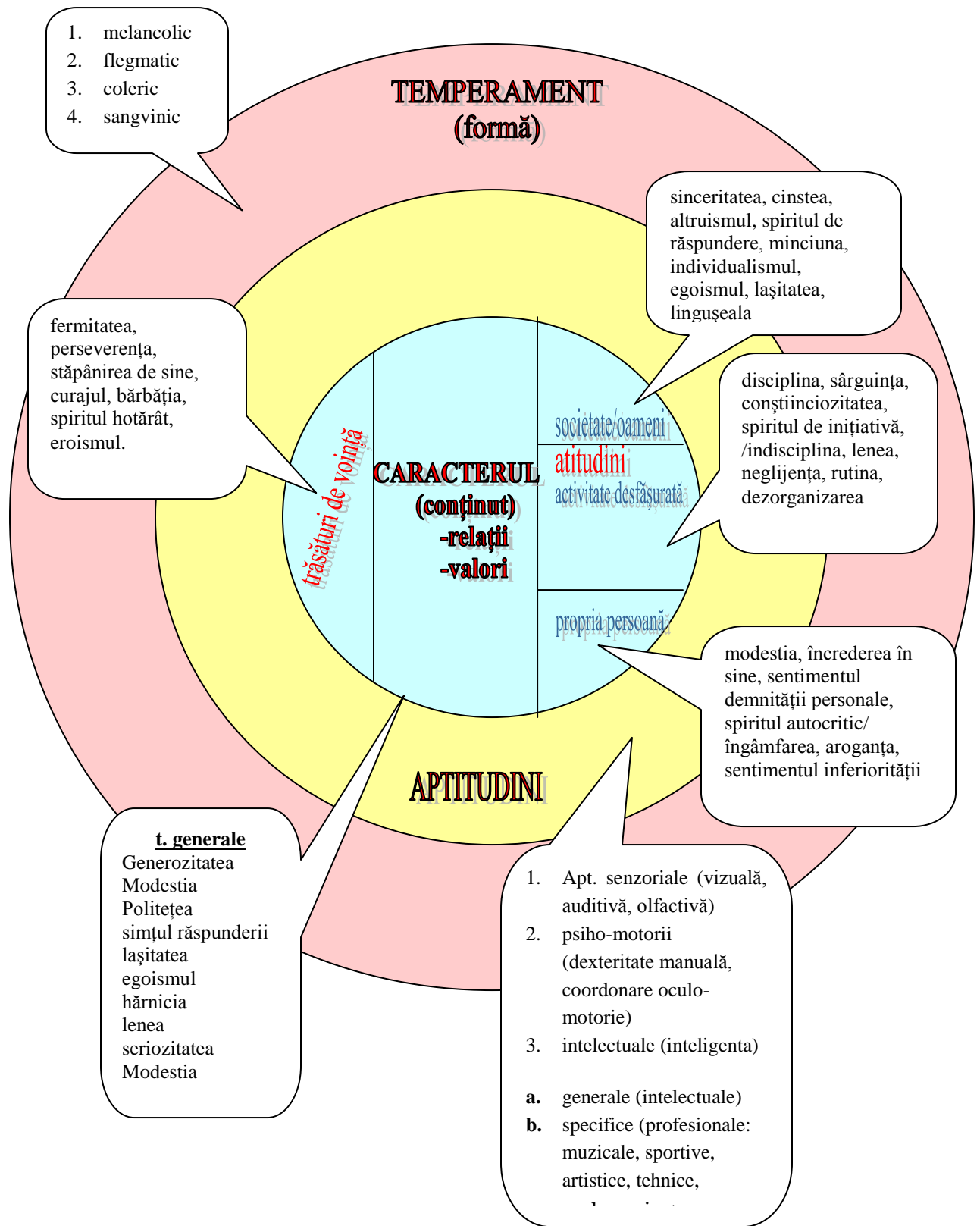
Andrei Cosmovici subliniind două dimensiuni fundamentale ale caracterului –una axiologică, orientativ-valorică, alta executivă, voluntară- afirmă: „*Caracterul este acea structură care exprimă ierarhia motivelor esențiale ale unei persoane, cât și posibilitatea de a traduce în fapt hotărârile luate în conformitate cu ele*”.

Caracterul este deci un subsistem relațional-valoric și de autoreglaj al personalității care se exprimă printr-un ansamblu de *atitudini-valori*.

Atitudinea exprimă o modalitate de raportare față de anumite aspecte ale realității și implică reacții afective, cognitive și comportamentale.

În structura caracterului se disting trei grupe fundamentale de atitudini:

- ❖ *atitudinea față de sine însuși*: modestie, orgoliu, demnitate, sentiment de inferioritate, culpabilitate,
- ❖ *atitudinea față de ceilalți, față de societate*: umanism, patriotism, atitudini politice,
- ❖ *atitudinea față de muncă*.

UNICITATEA INDIVIDULUI

Fiecare dintre noi e diferit de celălalt, aparținând deja prin naștere unuia dintre cele două sexe. Fiecare dintre noi suntem unici capatând o anumită originalitate prin faptul ca ne-am născut într-o anumită zi sau epocă istorică, într-o anumită familie, într-un anumit mediu social și am parcurs un anumit drum în viață.

Individul e unic, însă nu incomparabil cu alți indivizi ai speciei umane. Natura lăsând trăsături comune indivizilor a creat speciile, iar în cadrul speciilor a lăsat diversitatea din care derivă unicități.

G.W.Allport observa că: *“Metoda de reproducere sexuală a naturii garantează la modul superlativ un echipament genetic nou, pentru fiecare muritor care se naște.”*

Teoretic, jumătate din ceea ce se transmite ereditar provine de la mamă și jumătate provine de la tată. Deci nu pot exista două fiinte omenești la fel sau mai exact cu același potențial de dezvoltare (excepție făcând gemenii monozigoti).

Prin drumul parcurs de fiecare om în viața sa se distinge de alții. Fiecare viață își urmează un destin unic. Indiferent de orice metafizică a destinului, existența lui e o certitudine ceea ce arată particularitatea fiecărui individ în parte, acesta urmând o anumită "cale" fără "doar si poate".

În marea varietate umană se întâlnesc oameni slabi și oameni puternici, genii și idioti, oameni harnici și oameni leneși, înalți și scunzi, vioi și apatici, sensibili și insensibili.

Dar nu vom putea spune niciodată că doi oameni puternici sunt la fel pentru că îi mod sigur unul este puternic în ceva, altul în altceva, unul în alergare, altul în ridicat greutăți; nu sunt două genii la fel: unul e preocupat de fizică, altul de matematică; exemplele ar putea continua foarte mult prin diferențieri tot mai subtile între grupuri și tipuri de oameni.

ETAPE ALE DEZVOLTĂRII PSIHICE

Omul traversează trei cicluri mari în decursul vieții sale; al copilăriei, al tinereții și al adultului iar din cadrul lor se desprind perioade și subperioade relativ distincte.

Perioada anteprescolară (prima copilărie)

În această perioadă (**1-3 ani**) au loc multiple transformări la nivelul întregii activități a copilului și a sistemului de relații cu cei din jur trăind o nouă experiență de viață prin integrarea sa în interrelațiile grupului familial și începerea sesizării regulilor, interdicțiilor, orarului și stilului de viață al familiei modul de organizare și funcționare a ei. În această perioadă se consolidează autonomia, se perfecționează deplasarea și se nuantează comunicarea verbală ceea ce stimulează întreaga activitate psihică

In perioada 1-3 ani unii autori considera ca fiinta umana achizitioneaza 60% din experienta fundamentala de viata. Avand in vedere intreaga dezvoltare a primei copilarii se pot remarca trei subperioade:

- **Prima perioada (intre 12-18 luni)** se refera la consolidarea mersului si concomitent o omni buna perceptie a mediului inconjurator. Nestatornic si instabil copilul este determinat spre investigarea tuturor locurilor din casa.
- **A doua subperioada (intre 18- 28 luni)** marcata printr-o dezvoltare accentuata a comunicarii verbale si o adaptare mai complexa la diferitele situatii de viata, deplasarea este mai subordonata finalizarii unor intentii, pronuntia din ce in ce mai corecta a sunetelor favorizand diferentieri pozitive intre ele
- **In subperioada a treia (dupa 2 ani jumatate)** copilul devine mai sensibil fata de cei din jur dezvoltandu-se intelegerea fata de cuvintele adultilor. Intensandu-se ritmul cresteri inegale se modifica infatisarea copilului general fizica el capatand o infatisare generala tot mai proportionala si placuta. Dezvoltare continua si intensa a sistemului nervos si a creierului care devine asemanator cu al adultului in ceea ce priveste circumvolutiunile si sciziunile respective prezinta la un an aproximativ 980 gr. iar la 3 ani la circa 1100 gr

Perioada prescolara (3- 6 ani)

Aceasta perioada se caracterizeaza printr-o **dezvoltare complexa** si interesanta cu influente asupra evolutiei biopsihice ulterioare, prin expresia existentei sau inexistentei celor 7 ani de acasa reflectandu-se tocmai importanta constituiri in decursul acestei perioade a bazelor activitatii psihice si de conturare a trasaturilor de permeabilitate ce isi pun pecetea pe comportamentele viitoare copilul traversand prin aceasta etape considerata a cunoasteri prin largirea contactului cu mediul social si cultural din care se asimileaza modele de viata ce determina o integrare tot mai activa spre conditia umana. Mediul solicita copilul nu numai la adaptari ale comportamentului la sisteme diferite de cerinte in conditii de tutele, protectie si afectiune, dar creeaza in acelasi timp o mai mare senzatie a diversitatii lumii si vietii, o mai densa si complexa antrenare a deciziilor, curiositatii, trairilor interne la situatii numeroase si inedite concomitent dezvoltandu-se si bazele personalitatii copilului si capacitatile de cunoastere, comunicare, expresia si emanciparea comportamentelor ce ating grade de complexitate raportate la caracteristicile de varsta si dezvoltare psihofizica.

Perioada scolara mica (6-10 ani)

Aceasta perioada de la intrarea copilului la scoala si pana la terminarea ciclului elementar, este apreciata de unii autori ca fiind un fel de sfarsit al copilarii in care domina particularitatile de varsta asemanatoare cu cele prescolare sau ca etapa de debut primar a pubertatii ori chiar ca etapa distincta a copilarii in care sunt evidentiata descrieri centrate pe **problemele adaptarii scolare si ale invatarii** fara a se neglija ca unele structuri psihice se dezvoltă ca urmare a faptului ca, in copilaria timpurie si in perioada prescolara are loc cea mai importanta achizitie de experienta adaptativa si atitudinala.

Asa in perioada scolara mica, se dezvoltă caracteristici importante si se realizeaza progrese in activitatea psihica datorita constientizarii ca atare a **procesului de invatamant** invatarea devenind tipul fundamental de activitate pentru ca acest proces solicita intens intelectul avand loc un proces complex si gradat de achizitie de cunostinte prevazute in programele scolare si in consecinta, copilului i se vor organiza si dezvoltă strategii de invatare si i se va constientiza rolul

atentiei si repetitiei formandu-si deprinderi de scris-citit si calcul. Invatarea tinde sa ocupe tot mai mult un loc major in viata de fiecare zi a copilului modificandu-i existenta si actionand profund asupra personalitatii sale.

Perioada pubertati (10-14 ani)

Aceasta perioada mai este denumita si ca perioada a scolaritatii mijlocii prin faptul ca in aceasta perioada se parcurge cel de al doilea ciclu elementar, gimnaziul cu ritmul sau alert legat de solicitarile fata de copii si stilurile diferite ale profesorilor pe materii si cerintelor care presupun intelegerea si elaborarea de comportamente variate pentru ca daca in perioada scolara mica , tutele familiara si scolara este accentuata, in pubertate se modifica treptat ca urmare a mai marei autonomii si responsabilitatii crescute a copilului, dominanta in aceasta perioada fiind maturizarea biologica si intensa dezvoltare a personalitatii

- Evolutia psihica prin procesul de **crestere si maturizare intensa** (inclusiv sexuala),

Perioada adolescentei

Daca in pubertate se inregistreaza un puseu de crestere, in perioada adolescentei are loc o **evolutie intensa in plan psihic** stabilizandu-se structurile de personalitate desprinzandu-se in acest context urmatoarele trei subperioade:

- **subperioada preadolescentei (14-16ani)** se caracterizeaza printr-o stabilizare a marturizarii biologice, dezvoltarea constiintei in genereal si constiintei de sine in special. Dezvoltarea psihica este intensa si incarcata de conflicte interioare si ca urmare a mentinerii unor stari de agitare si impulsivitate , a unor momente de neliniste si anxietate. Identitatea de sine si adoptarea de comportamente individuale se dezvolta sub influenta planurilor intelectuale si de relationare.

- **subperioada adolescentei propriuzise (16-18 ani)** este centrata pe o intelectualizare intensa, pe imbogatirea experientei afective si structurarea coduitelor ca insemn al personalitatii complexe. Desi din punct de vedere psihologic adolescentul este pregatit pentru a raspunde dificultatilor ivite, in plan biologic se mentine o oarecare fragilitate la boli tip TBC, nevroze, psihoze si la conduite deviante pe un fond de conditionare si de adaptare dificila.

- **subperioada adolescentei prelungite (18-20/25 ani)** cuprinsa intre cele doua perioade mari adolescenta si tinerete este postata de uni autori in prima iar de uni in a doua in care independenta este dobandita in mare masura ceea ce duce la dezvoltarea personalitatii si afirmarea tanarului prin stiluri personale de conduite prin interesul pentru viata social culturala care creste si se nuanteaza ca si pentru dobandirea unui statut profesional mai complex.

Se traieste intens sentimental manifestandu-se totusi o anumita instabilitate in plan afectiv invatandu-se rolul sexual au loc angajari matrimoniale ceea ce constituie noi responsabilitati legate de intemeierea unei familii.

Jean Rousselet descrie 3 mari categorii de conduite ale adolescentului:

1. **conduita revoltei** – se manifesta in refuzul tanarului de a se supune, in respingerea in bloc a ceea ce a invatat si i-a fost impus, in acte inutile, in extravagante, forme de indisciplina etc., realizate prin ostentatie, zambet batjocoritor, fuga de acasa, de la scoala, originalitati de limbaj, vestimentatie;

2. **conduita inchiderii in sine** – se bazeaza pe un examen de constiinta foarte sever, pe analiza in detaliu a faptelor, gesturilor, sentimentelor, pe lunga introspectie. Toate aceste manifestari evidentiaza preocuparea adolescentului pentru a se cunoaste, a se descoperi pe

sine. Închiderea în sine se soldează cu 2 categorii de efecte:

a. asigură o mai completă și autentică autocunoaștere, îl obișnuiește pe adolescent să vehiculeze idei complexe, chiar abstracte, îl determină să se preocupe și de problemele altora;

b. fiind prea mult preocupat de situații care nu sunt ale lor, se îndepărtează prea mult de problemele reale, autentice ale lor, reveria îndepărtându-i atât de realitate cât și de acțiune.

3. **conduita exaltării și afirmării** – are specific confruntarea deschisă cu alții, căutări neîncetate, exacerbarea satisfacțiilor intelectuale, fiziologice, sentimentale, tendințe romanțioase sau mistice. Se conduce după maxima „totul sau nimic” întrucât își propune să abordeze cele mai dificile sau mai interesante probleme. Această conduită este rodul maturizării personalității sale și reprezintă de fapt o reacție la visările sale de până acum.

Evident că la acestea se pot adăuga încă multe altele ca cele care verifică onoarea și demnitatea, sau cele de revizuire a conștiinței morale care traversează când momente de îngăduință, toleranță, când severe, critice și încă multe altele.

CONDUITA PSIHOSOCIALA

CE ESTE IMAGINEA DE SINE, LOCUL EI IN PERSONALITATEA UMANA

Eul este nucleul personalitatii in alcatuirea caruia intra cunostintele si imaginea despre sine, precum si atitudinile fie constiente, fie inconstiente fata de cele mai importante interese si valori.

Eul, inteles ca ansamblul insusirilor personalitatii, este alcatuit din urmatoarele ansambluri:

- *eu fizic* sau biologic, ce are in vedere atitudinile corporale care se identifica cu schema corporala;
- *eu spiritual*, alcatuit din totalitatea dispozitiilor psihice innascute sau dobandite;
- *eu social*, ce are in vedere atitudinile fata de relatiile sociale ale individului.

Eul se elaboreaza treptat, incepand din copilaria mica, atunci cand copilul este „unicentrat”, dar nu egocentric dupa Allport, si apare mai intai „non-eul”, adica „TU”. Eul corporal care incepe sa se dezvolte este o ancora a constiintei de sine.

Mai tarziu, din al doilea an de viata, factorul limbaj este foarte important, pentru ca prenumele este o delimitare stricta a Eului. Numele este strans legat de respectul de sine, dar si de simtul identitatii de sine.

Respectul de sine (self-esteem) apare in relatia normala dintre copil si mediu din „impulsul explorator”. Simtul eului apare cand actiunile lui sunt zadarnicite si zdruncinate.

EVOLUTIA IMAGINII DESPRE SINE

inca din primii ani de viata omul se diferentiaza de animal si prin aceea ca invinge cu anticipatie, in gand, obstacolele cu care se infrunta. in imaginatia copilului se desprinde si se impune un personaj care aduce solutii pentru toate „marile“ lui necazuri. Acest personaj in care se transpune copilul si cu ajutorul caruia el „cucereste“ anticipativ lumea este **eroul**.

La inceput eroul este un om concret: unul dintre parinti, un frate, pentru ca mai tarziu printre acestia sa fie inclus si „**eu cand am sa fiu mare**“. Pe masura inaintarii in varsta, a dezvoltarii imaginatiei, varietatea personajelor carora li se ofera calitatea de a fi erou creste si ea. Chiar constituirea eroului ca atare raspunde unei profunde cerinte interioare: marcheaza inceputul dedublarii individului. Eroul este el insusi, dar un alt Eu investit cu calitati si forte nebanuite. Conversatia cu eroul este de fapt o conversatie mascata cu sine. Dedublarea in erou semnifica astfel inceputul gandirii despre sine si in cele din urma al constiintei de sine.

De-a lungul anilor copilariei si la inceputul adolescentei principalele atribute ale eroului deriva din miscare, exprimand astfel una dintre cele mai puternic resimtite trebuinte ale organismului tanar. Pe o noua treapta, alaturi de miscare incep sa fie apreciate si anumite calitati sufletesti: istetime, curaj, cinste. Cativa ani mai tarziu, copilul ajuns adolescent este impresionat de inteligenta.

Pe masura trecerii anilor, eroul pierde din insusirile sale de miscare concreta, locul lor fiind luat de altele care exprima cerinte de ordin superior. in continuare se afirma tot mai mult influenta aspiratiilor: setea de cunoastere, nevoia de a construi, de a crea noi valori spirituale si materiale. Datorita dezvoltarii constiintei de sine eroul inceteaza de a mai fi un *alt-eu*, un partener pentru conversatia mascata cu sine insusi. El devine un *model*. incepem sa avem de-a face cu alt om, cu care individul in crestere nu se identifica total. in acest caz, conversatia individului cu sine nu inceteaza, ci se amplifica, devenind totodata mai directa. Ea are ca rezultat cresterea constiintei de sine, in care intensificarea sentimentului propriilor forte se imbrina cu cunoasterea mai larga a lumii si a vietii.

in general autoperceptia se soldeaza cu fenomenul negativ al neacceptarii, al autorespingerii, iar reducerea disonantei, compensatia, se realizeaza prin plasarea in viitor a unei imagini de sine mai bogata. Dar asteptarea ca viitorul sa furnizeze imaginea de sine acceptabila, investita cu capacitatea de a exprima in modul autentic sinele, este unul dintre principalele semne caracteristice ale varstei tinere. La aceasta varsta, individul, constient ca nu a facut dovada tuturor posibilitatilor sale, plaseaza actualizarea acestora sub semnul viitorului. Iar distanta dintre situatia actuala si cea reflectata in imaginea de sine pe care el asteapta ca viitorul sa o confirme ar putea constitui un „indicator“ al varstei: cu cat decalajul este mai amplu, cu atat individul este mai putin inaintat in varsta.